

Bahoz Savata: KÜRDLERİN ATAYURDU: AIRYANA VAEJA

21 Ağustos, 07:18

BahozŞavata

17 Ağustos, 15:08 · Malatya

Mazdacıların ünlü dini kitabı Avesta'da Kürdlerin de ataları olan Doğu Aryan halkın yaşadığı ülke "Airyana Vaeja" Tanrı Ahura Mazda'nın yarattığı ülke olarak anılır. Kürdlerin ataları olan Doğu Aryanların ata ülkesi olarak bilinen Airyana Vaeja'yı, birçok tarihçi doğuda: Maveraiün Nehir (Modern Seyhun ve Ceyhun Nehirleri arası) modern Özbekistan güneyinde kalan Tacikistan toprakları olarak bilinen bölge olarak göstermiştir. *Bkz. Herzfeld, İran in the Ancient East, Oxford University Pres, London New York, 1941, s.190, (Zoroastrian Avesta, vendidad, Farg.1) Tarihçi G. Gnoli ve M. Witzel'e göre; Airyana Vaeja bu günkü Afganistan'dadır. W. Vogelsang, H. Humbach ise, Airyana Vaeja'yı Orta Asya bölgesinde Amu Derya'nın kaynaklarına yerleştirir. Grenet ise, Airyana Vaeja'yı Penc Derya (Tacikistan) civarına gösterir. *Bkz. Frantz Grenet, An Archaeologist's Approach to Avestan Geography, Birth of the Persian Empire, Ed. V.S. Curtis, S. Stewart, I. B. Tauris, London-New York, 2005, s.29-51.

Eski antik yazılı tarihi kayıtlarda Airyana Vaeja Partlar döneminde Sâsâni Pehlevicesi dili ile kaleme alınmış ünlü tarihi belge "Şahrestânihâ i Éraânşahf" adlı eserde geçer. Bu kayıtlarda, yaşanan bölgeden hareket ile Doğu Aryanlar tarafından kurulmuş olan şehirler doğudan batıya kronolojik kuruluşu itibari ile sıra ile anlatılır. Orada; "Kubâd'ın oğlu Kâvus tarafından kurulan Semerkand şehriden sonra Aryan tanrı Ahura Mazda'nın yarattığı ikinci ülke Sughda (Sogdiana), üçüncü ülke Mouru (Merv), dördüncü ülke Baḫḫi (Belh) beşinci ülke Nisâ altıncı ülke ise Haroyu (Herat) dur." *Bkz. Vendidad.1/4-10.

Yine aynı eserde Doğu Aryanların anayurtlarından biri olan Sogdiana/Sughda yedi ayrı bölgedir ve bu her yedi ayrı bölge de kendine ait bir hükümdar yetiştirmiştir. Bu bölgelerden biri Yam (Cem/Cemşid)'in, biri Dâhâg (Dehhâk)'ın, biri Frêdôn (Ferîdun)'un, biri Manūcihr'in, biri Kāvūs ve Kay-Husraw (Key Hüsrev)'in', biri Lohrâsp'ın, biri de Vištâspa'nındır. Bunlardan, "Keyanî hükümdarlarından. Vištâspa yaşlılığında, tahtını oğlu Goštâsp (Vištâspa)'a bırakarak Belh'teki Nevbehâr manastırına kapanır." *Bkz. Yıldırım, Nimet, 2008, Fars Mitolojisi Sözlüğü, Kabalıcı Yayınları, İstanbul, a.g.e. s.490. "Şahrestânihâ i Éraânşahr" belgesindeki veriler dikkate alınırsa, medeniyet kurucu Doğu Aryanların batıya Horasan-Partia, Baktira-Soğdia Parapamisos bölgelerinden geldikleri görülür. Bu tarihi belgeye ait ilk bilgilerin "Bundahišn" adlı Zerdüştî derlemede I. Kawâd (M.S. 488-531) emriyle, İran coğrafyasındaki kentlerin ve ülkelerin sayıldığı "Ayâdgâr i Şahrîhâ" (Şehirlerin Hatıraları) adlı bir kitapta yazıldığı söylenmektedir. Bu eserler birer tarihi vesikadır.

Doğu Aryanların bilinen ilk yurt şehri Semerkand'dır. Şehrin ismi de zaten Ariyaca'dır. Semerkant sözü Ariyaca'da "asmara": "taş", "kaya" ve Soğdça; kand: "kent",

“kale” birleşmesinden gelir. *Bkz. World Gazetteer’de “Samarkand”. Ariya dilini konuşan Doğu Aryan halkın kültürel coğrafyasının tarihsel Aryan kültürel görünümünün doğu ucu Tacikistan batı ucu Pers döneminde Ege kıyıları ve Kuzey doğusu Ferqana Vadisi, Güneyi Basra Körfezi gibi geniş bir Ön-Orta Asya topraklarıdır. Bölgede daha sonra onlarca modern Aryan kültürlü millet oluşmuştur. Kaldı ki Doğu Aryan milletlerin tarihi genelde İslamiyet’e kadar ortaktır. Nitekim “Ariya” veya “Ari” adlarının karşılığı eski Ahameniş/Pers dönemindeki kullanımı şekli ile bu “Aryan” sözcüğüdür. Büyük oranda bu adlandırma Proto-Hint-Doğu Aryanların etnik olarak kendilerini tanımlama amacıyla kullanılmak üzere tarihin bu döneminde var olmuştur.

"İran" sözcüğünün de kökeni, Aryan sözcüğünden gelir. "İran" sözcüğü günümüzdeki Farsçaya, Zerdüştlüğün kutsal kitabı Avesta'da yer alan bir Proto-İrani terim olan Aryānām'dan bu dilin telaffuzundaki değişimle Aryan kelimesi kökeninden gelmiştir. Daha sonraki dönemlerde kullanılan “Ariya ve Aria” kelimeleri aynı zamanda Ahameniş /Pers İmparatorluğu yazıtlarında etnik bir atıf olarak yer almıştır. Kral Dara "Bihistun Yazıtı"nda şöyle der: “Ādam Dārayavahuš...Vištaspahyā putra... Pārsa... Āriya Āriya citra” ve bu cümlenin Türkçesi: “Ben Dara! Vištaspā'nın oğlu, bir Pers, Aryan soyundan bir Aryan” *Bkz. Journal of Cuneiform Studies, vol.“H. C. Tolman, “A Guide to the Old Persian Inscriptions”, American Book Company, New York, 1893, s.79. Aynı şekilde bu kelimeyi Sāsānîler döneminde kullanımı; “Ērān” terimi şeklinde, Pehlevi dilinde, Nakş-ı Rüstem'deki I. Ardeşir'in taç giyme törenini gösteren kabartmanın yanındaki yazıtta bulunmuştur. Sāsāni kralı I. Ardeşir'in (224-240) zamanında “Ērān” ifadesi “devletten” çok “insanları” kastederek bu anlamını korumuştur. Aryan sözcüğün değişmiş sürümü olan Ērān, kelimesini (Pehlevi dilinde, 'ry'n) içermektedir. Bu yazıtta I. Ardāxšīr kendini İranlıların tek hâkimi olarak ilan etmektedir. Ariyaca; “Ardasīr šāhān šāh ērān” demektedir. I. Ardāxšīr'in oğlu I. Şāpūr (240-270) ise kendisini hem İranlıların hem de İranlı olmayanların (Ariyaca; šāhān šāh ērānud anērān) hükümdarı olarak göstermektedir. Kral I. Şāpūr'un -üç dilli- Kâbeyi-i Zerdüş yazıtında Ērānšahr sözcüğü “krallık” anlamında kullanmıştır. Ben bu krallığın hükümdarıyım / ”tanrısıyım.” Pehlevi Ariyacası ile: “An ērānšahr xwadāy hēm.” (Türkçesi; “Hali hazırda Eranşehir'in tanrısıyım!”) * Bkz. Mac Kenzie, D. N. Ērān, Ērānšahr, E.I. Vol VIII, Fasc 5 p.534. MS. 3. yüzyılın sonlarında yaşamış oldukça nüfuz sahibi Zerdüşti Med kabilesinden Mag/Magi kökenli yüksek rahip Kartir Hangirpe (diğer söyleniş seçenekleri, “Karder veya Kirdir”) kendi “Kartir Kitabesi”nde, Anērān'ın egemenliği altındaki bölgeleri gösteren listede aynı bölgeleri saymıştır. “Airyanem Vaejah” kelimesi ve kavramı aslında İran'ın ülke isminde (Edebi olarak “Aryan (ların) ülkesi” anlamında), aynen "Aryānā" kelimesinin günümüz Farsça karşılığı olan "İran / Ērān" gibi korunmuştur. "İran" adı MÖ 6. yüzyıldan 1935'e kadar “Pers İmparatorluğu“, Araplar tarafından ise; onları aşağılamak maksadı ile “Acemistan” gibi isimler ile anıldı. Fakat günümüz Pers topraklarında kurulan devletin adını, Rıza Şah Pehlevi 1935'te aslı “Aryan” olan kelimenin günümüz Farsçası telaffuzu ile “İran” şeklini resmen kullandı. Kısacası Aryan kelimesi modern bir tarihi kategorileştirme değildir, coğrafik soyludur. Tamamen tarihidir. Bu coğrafyada yer alan bütün Aryan soylu halkları kapsar. Nitekim

"Bihustun Yazıtı'nda MÖ 522'de bu kategorileştirme bizzat Pers Kralı Dara tarafından yapılmıştır. Bazı Kürd tarihçileri Aryan kelimesinin Farsileşen bu serüveninden ötürü onu kullanmak istememektedirler. Oysa kelimeye Farsların sahip çıkması kadar günümüz diğer Aryan halkların özelde Kürdlerin onu kullanmaksızın kendi tarihini tanımlaması mümkün değildir. Ayrıca hala Aryan kökenli bu halklar Aryani dilsel kültürel üretimlerini birbirlerine yaslanarak üretmektedirler. Doğu Aryan halklar birbirlerinden dilsel ve kültürel kopuşlarını tamamen bitirmiş de değiller.

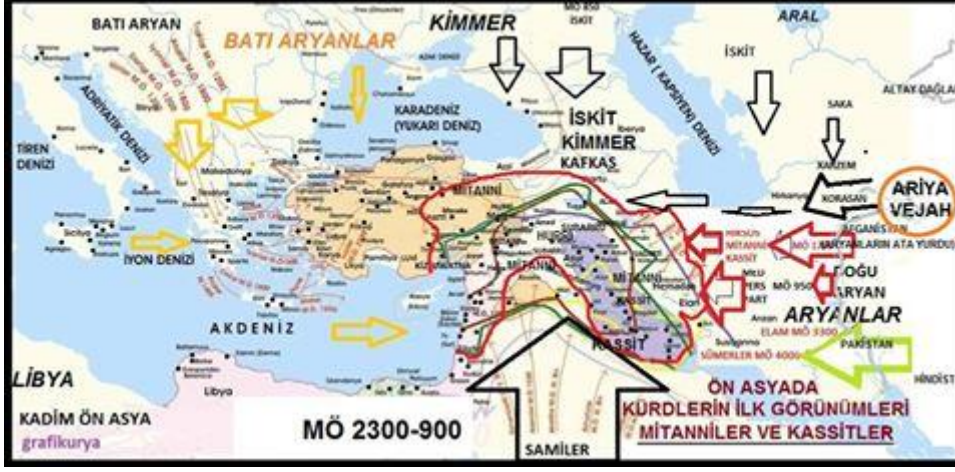
Yine Doğu Aryan soylu "Kürd" kelimesi Ön Asya'lıdır. Sümerce "Kur" kelimesi ile alakalıdır. Sümerce dilinde daha sonra Akadca ve Asurca dillerindeki bölge için çağrıştırılan "KURTİ, GUTİ, KIRTİ" adlar zamanla "KARDU VE KÜR D" adının doğmasına yol açmıştır. Bir bölgenin adı olan "Kürd" kelimesinin tarih içinde bölge insanı için diğer kullanılan tanımlara baskın gelip yazılı olarak kullanılmaya başlanması ise Küçük Asya'da Pers- Grek dönemi (MÖ 400) sonrası başlar. Ünlü Yunanlı yazar ve kumandan Ksenefon'un "KARH DUK" tanımlaması ünlü eseri "Anabasis'te" (On Binlerin Dönüşü) yerini alır. Onun yaptığı "Kardu" tanımın batıda ve bölgede yerleşik olduğu diğer yazarların tanımlamalarında yer bularak anlaşılır.

Amasya'da doğmuş, Yunanlı tarihçi, coğrafyacı ve filozof Ünlü Strabo (MÖ 64-MS 24) MS 1.yüzyılda "Coğrafya" (Geographika) adlı eserinde Kürdlerden bahseder. Kürdlerin mükemmel mimar olduklarını resmen "Kürd" kelimesini kullanarak yazmıştır. *Bkz. Geography Of Strabo, 14. Kitap, s. 161-62. MS 23-79 yılları arasında yaşamış ünlü Romalı dönem yazarı ve filozof Pliny,, Kürdlerin yaşadıkları günümüz coğrafyası Kürdistan'ı "Gordyai" ve Kürtleri "Gord" diye tanımlar. *Bkz. "The Natural History. Pliny the Elder." Kitap VI. 31, Kitap VI. 17 [14], Kitap VI. 12. Tanrı Mitra, Kürdlerin kökenlerini tespiti için önemli bir ölçüttür. Ön Asya'da Mitra'nın ilk görüldüğü tarih Kürdlerin atalarının Ön Asya'daki ilk görünümüdür. Kürdlerin ataları Doğu Aryan kabileler başta Mitanniler, Hint tanrıları başta Mitra, İndra ve Anahita tanrıları ile bu topraklara gelmişlerdir. Bölgede Kafkas kökenli Hurri soylu kabileler ile karışmışlardır. Ön Asya'da MÖ 1550-1450 arasındaki istilalar ile ortaya çıkan Mitanniler, günümüz Kürdlerinin bölgedeki ilk kültürel ve soy ataları olarak görünür. Yerel Kafkas kültürlü Hurri kabileler ve MÖ. 10. yüz yıl sonrası Yukarı Mezopotamya'ya gelen Doğu Aryan kabileler Kürd kavmi oluşumunun ana bölgesel unsurlarıdır. Fakat Hurri soylu kültürel öğeler Doğu Aryan kültürü tarafından asimile edilmiştir. Kürd kavmi kültürel kimliğinde Doğu Aryan-Hint dini kültürel öğeleri baskındır. Kürdler bir yerde bölge halkları ile yaşadığı ortaklıklardan ötürü melez bir kavmi oluşumdur.

O halde bu anlatımda gösterilen tespitlerden hareket ile yazılı tarihte Kürdlerin ilk ataları Doğu Aryanların anavatani Ariyana Veaja'dır, diyebiliriz. Kürdlerin ilk oluşum alanı ise; Ön Asya bölgesinde bugünkü Kuzeyde Çoruh, Batıda Dicle ve Güneyde Mandali nehirleri arasında kalan; doğuda Hemedan'a (Hekmedan) çekilen coğrafyadır. Doğu Aryan Kürdlere ad olan bölgesel tarihte MÖ 4. yüz yılda Kürdlerin ismen

ilk anıldığı Gordia/Karduk mıntıkası ise; günümüzde "Derin Kürdistan" olarak anılan: Siirt-Van-Gever-Hemadan bölgesidir.

19.04.2016/ Meleti

[Ahmet Karaman](#) Bu analize göre Türkiyede yaygın görüş olan Kürdlerin ana yurdu Fırat Dicle arasındaki Mezopotamya görüşü çürümüş oluyor.

[Bahoz Şavata](#) Kürd adı ile etnik oluşum Yukarı Mezopotamya ve Doğu anti-Toroslar dır.

Fakat Kürd oluşumdaki kültürel kimliğini hakim kılan Doğu Aryan kabilelerin ana vatani Ariya Vaeja dır. Bu yerin Kuzey batı Himalya dağlarında modern Afganistan toprakları olduğu tahmin ediliyor. Kurxd oluşumda yer alan Doğu Aryan kabileler; Anti TOROSLAR ve Yukarı Mezopotamya'da MÖ 16.yy sonrası görülen Mitanni, Hatti, Hyksos ve MÖ 8. yy. sonrası önce İran ve sonra Yukarı Mezopotamya'da görülen yine Doğu Aryan kültürlü Med, İskit/Saka, Kimmer, Pers, Part vs. kabileleridir.

Kürdlerin Yukarı Mezopotamya yerlileri Kafkas kültürlü Hurri kabileleri ise tali planda bu melez oluşumda yer alır. Melez oluşumda Doğu Aryan kültürü Kafkas kültürüne siyasal nedenler ile baskın gelir. Çünkü bölgede Doğu Aryan kabilelerin 1250 yıllık kesintisiz siyasal ve kültürel egemenliği oluşur. Bölge tamamı ile Doğu Aryan kültürün denetimine girer. Kafkas kültür asimile ve entegre edilerek ortadan tedricen kalkar.

Yani Kürd oluşumu yine Yukarı Mezopotamyalıdır. Bu melez oluşum süreci bölgedeki Aryanik kültürel ilk görünümüleri olan melezleşme tarih olarak MÖ 20. yy da başlar. MÖ 6. yy sonrası Kürd kavmi oluşumu ile sonuçlanır.

Yukarı Mezopotamya da etimolojik Sümer ve Akad dillerindeki köken adı; "Kuti, Kirti, Guti" adları daha sonra yine bölge halklarınca. "Kurd, Kard, Gord, Karda, Kurd" vs. olarak telaffuz edilir.

"Kardu/Karduik" şeklinde gelişen Kürd adı MÖ 406 yılında Yunanlı Kesenofon'un Anabasis (On Binlerin Dönüşü) adlı eserinde ilk defa kullanılır. Kürdlerin tarihteki ilk kavmi tanımlaması bu şekilde oluşur.

[Beğen](#)Daha fazla ifade göster

· [Yanıtla](#) · [28 Ağustos, 03:31](#) · [Düzenlendi](#)